

Nuh Tufanı araştırmaları ve arkeolojisi

Prof. Dr. Akif Tan

1961'de Ankara'da doğdu. 1985 yılında Gülhane Askeri Tıp Fakültesi'ni bitirdi. 1990'da GATA Genel Cerrahi AB Dalı'nda uzmanlık eğitimi aldı. 1996 yılında GATA Genel Cerrahi Ana Bilim Dalı'nda yardımcı doçent olarak göreve başladı. 2002 yılında doçent oldu ve 2004 yılında Kıdemli Albay olarak emekliye ayrıldı. Uzun yıllar Özel İstanbul Medipol Hastanesi Genel Cerrahi Kliniğinde görev yapan Tan, geçtiğimiz yıl İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi dalında profesör kadrosuna atandı. Dr. Tan evlidir ve 2 çocuk babasıdır.

İnsanlık tarihinde, belki dünyanın tamamında belki de sadece bir bölgesinde ama insanlığın tamamını temsil edecek bir yerde meydana gelen büyük bir su baskını olduğunu (tufan), Hz. Nuh tarafından inşa edilen bir gemiyle insan ve hayvanların korunduğunu, hem Kuran-ı Kerim'de ki ayetlerden hem de İncil ve Tevrat'taki anlatımlardan herkes ya duymuştur ya da bilir. Bu tufanın ne zaman gerçekleştiği, hangi topraklarda yaşandığı ise çeşitli arkeolojik araştırmalarla anlaşılmaya çalışılmaktadır. Tufan denince akla hemen gemi, içindekiler ve geminin yanaştığı dağ gelse de bu çalışmalar ateşleyen bilgi ve bulgulara göz atmak, insanların neden bu kadar etkilediğini de anlamamıza yardımcı olabilir.

Tufan olayının araştırılması ve önemsenmesi ile ilgili çalışmalar, 18. yüzyıl başlarında birkaç maceraperest İngiliz araştırmacıyla başlamaktadır. 1835 te Bombay'daki alayına gitmekte olan H.C. Rawlinson, sayman ve çevirmen olarak görevliken İran' da Hemedan yakınlarında büyük bir düzlüğün tam ortasındaki heybetli bir tepe ve üzerinde, kocaman kaya üzerine yazılmış, Kral I. Darius'un mezarı için oraya konmuş yazıtları görmesiyle başladı diyebiliriz. Bu yazılar kuneifor yazılar olup üç dilde yazılmış olsa ve birçok araştırmacı tarafından kopyalansa da henüz çözülememişti. İşte Rawlinson 25 yaşın heyecanı ve bu farklı dilleri öğrenme çabası ile yazıtları kopyaladı ve Persepolis'e 50 km mesafedeki bu henüz keşfedilmemiş hazine üzerine çalışmaya başladı. Rawlinson, bilinen Babil ve Elam dillerinin yanı sıra üçüncü dilinde eski Pers (daha sonra Asurca olarak belirlenecek) dili olduğunu çözecek ve şifrelerinin çeşitli toplantılarda açıklayacak, bu nedenle de "çivi yazısını ilk çözen kişi" olarak tarihteki yerini alacaktı.

1857'de Asurcanın eski Persepolis dışı

şında Behistun kayası üzerindeki yazılar dışında da özellikle Mezopotamya'ya ait belgelerde okunup anlaşılmaya başlandığının basında yer bulması üzerine Londra'daki Royal Asiatic Society, içlerinde Rawlinson'un da bulunduğu 4 dilbilimciye bir yazıyı çözmeleri için gönderdi. Bu yazı Ninova Kazıları sırasında bulunan, eski Asur kralı I. Tiglatplaser'e ait, kralın zaferlerini anlatan sekizgen prizma şeklindeki bir sütun üzerindeki yazıların kopyasıydı ve yazarlardan birbirleri ile hiç görüşmeden özgün olarak bu yazıyı çözmeleri istenmişti. Birkaç ay sonra her bir yazar yaptığı çeviriyi gönderdiğinde; hakemler, sözcüklerin anlamlarıyla okunuşların örtüştüğünü görerek yarım yüzyıllık deneme, araştırma ve tereddütlerden sonra nihayet Persepolis Yazıtlarında alınan mucizevi sonuçla birlikte, Mezopotamya'ya özgü çivi yazısının gizemi ortaya çıkartılmış ve Asurca öğrenilmiş, anlaşılmişti.

Uzun ve zor çalışmalardan sonra çivi yazısı çözülmüş, Asurca açıklanmıştı. Bu hikayeye şimdi bir başka İngiliz Henry Layard da Musul'dan dahil olacaktı. Bir yazı uzmanı ve arkeolog olan ve İstanbul'da İngiliz Büyükelçiliği de yapmış olan Layard, Ortadoğu'da birçok kazı çalışmaları yürütmüş, birçok antik eseri İngiltere'ye götürüp sergilenmesini sağlamıştı. Bunlardan biri de Ninova'da yürüttüğü kazı çalışmalarıydı. Bu kazılarda, Senahrib Saray Kalıntıları'nda, Asur'un ünlü kralı Asurbanipal'in yaklaşık 25.000 kil tablettten oluşan, dünyanın ilk muhteşem kütüphanesi bulunmuş ve kırılmamış tabletler çıkartılarak British Museum'un yolunu tutmuştu.

Ve sonunda bu çalışmalar meyvesini veriyor yani British Museum'da Ninova Yazıtlarının incelenmesinde ateşli, meraklı bir araştırmacı George Smith, Kaldeli çivi yazıcılarının, yazıtlarını sabırla birleştirerek okumaya başlıyordu. Smith, tabletleri ve parçalarını mitolojik

ve mitsel bir koleksiyonda arşivlemeye başladı. Yaklaşık 12 tablettten oluşan ve daha sonra "Gılgamış Destanı" adıyla ünlenecek olan eski Sümer hikâyesi yavaş yavaş belirmeye başlamışken birden K 63 no'lu tablette (kırık bir tabletti); " tekne, dağların üzerinde karaya oturdu..." satırlarıyla karşılaştığında artık Smith'in aklında tufan hikâyesinin eski bir versiyonu ile karşı karşıya olduğu canlanmış ve büyük bir heyecan içerisinde koridora çıkarak arkadaşlarını çağırmıştı. George Smith, 1872 aralığında elindeki tabletler arasında tufan hikâyesini okuduğunu, bunun "kutsal kitap"ta yer alan ve daha yakın bir tarihte yazılmış olan hikayeyi kapsadığını bildirdiğinde, İngiliz Entelektüelleri ve Arkeoloji Derneğince, bir anda kutsal kitabın basit fakat çok eskilere dayanan "dünyanın ilk ve en eski kitabı" olma ayrıcalığı sona erdi, kutsal kitabı kendisinden önce ve sonra var olan, edebi ve ruhani bir geleneğe dahil etti. Kutsal kitap, artık uzun bir zincirin sadece bir halkasıydı ve bunun incelenmesi, diğer tüm yazılı eserlerde olduğu gibi tarih ve tarihi yöntemlere bağlıydı.

George Smith gelecek kuşaklara insanlık tarihini öncesi ve sonrası diye ikiye ayıracak bir gerçekliği miras bırakmış, tufan gerçeğinin araştırılması ve fiziksel kanıtların derlenmesi gereğini vurgulamış ve Batı dünyasında tufan anlayışının netleşmesini sağlamıştı. Bu da 19. yüzyıl başlarında bir başka meraklı arkeolog, bir rahibin oğlu Charles Leonard Wooley'in Ortadoğu araştırmalarına ve Mezopotamya Kazılarına başlamasına sebep olmuştu. Sir Leonard Wooley, 1922-1929 yılları arasında, Mezopotamya'nın antik şehirlerinden Ur'da uzun kazılar yaptı. Wooley ve ekibi MÖ. 4. bin yıldan kalma kral mezarlarını ortaya çıkardılar. Mezopotamya tarihinin öğrenilmesinde dönüm noktası olan bu çalışmalar sırasında arkeolojik değeri çok yüksek kap, kaçak, miğfer, silah vs. yanında tufandan önceki

kralların listesini ihtiva eden kil tabletler de bulundu. Ne var ki 12 metre daha derine inildiğinde izler tamamen kesilmişti. Bu arada toprağın yapısı incelendiğinde tuhaf bir şeyle karşılaşıldı. Zemin tamamen balçıkla kaplıydı fakat bu kadar derinlikte saf balçığın ne işi vardı? Üstelik kazı çukurunun dibini, denizden çok uzakta ve nehir seviyesinden de bir kaç metre daha yukarıdaydı. Balçığın sebebi ve kapladığı sahayı öğrenebilmek için civar bölgelerde bir dizi kazı daha yapıldı. İlk çukurdan 300 metre uzakta açılan ikinci çukurda da aynı sonuç elde edildi. Wooley, bu sefer de yüksekçe bir tepeyi kazdı. Sonuç değişmemişti. Böylece balçık yığılmasının ancak çok kuvvetli bir su baskını yani tufanın eseri olabileceğine dair rapor hazırlandı. Rapor, tüm dünyada büyük yankı uyandırdı. Wooley'in Tekvin'deki tufanın birikintisi olduğunu varsaydığı bu tabakanın bulunuşu hem kamuoyunu, hem din adamlarını heyecanlandırmıştı. Basında, sinemalarda yoğun bir haber olma dönemi yaşandı, *Kaldelilerin Uru* adlı kitap, arkeoloji alanında basılmış en çok okunan kitap oldu.

Daha sonra bu çalışmalara Amerikalı ve Alman bilim adamları da katıldı. Tufanın izlerini taşıyan bir başka Mezopotamya şehri ise Sümerlilerin Kiş şehridir. Eski Sümer kayıtlarında, bu şehir "büyük tufan"dan sonra başa geçen ilk hanedanlığın başkenti" olarak nitelendirilmektedir. Günümüzde Tel El-Fara olarak adlandırılan Güney Mezopotamya'daki Şuruppak kenti de Tufan'ın açık izlerini taşımaktadır. Bu kentteki arkeolojik çalışmalar 1920-1930 yılları arasında Pennsylvania Üniversitesinden Erich Schmidt tarafından yürütüldü. Kazılarda MÖ 3000-2000 yılları arasında var olan bir uygarlığın doğuşu ve gelişmesi değişik tabakalarda rahatlıkla izlenebiliyordu. Çivi yazılı kayıtlardan anlaşılan odu ki, bu bölgede MÖ 3000'li yıllarda, kültürel olarak oldukça gelişmiş bir halk yaşıyordu.

Asıl önemli nokta ise, bu şehirde de MÖ 3000-2900 yılları civarında büyük bir sel felaketinin gerçekleştiğinin anlaşılmasıydı. Schmidt'in çalışmalarını anlatan Mallowan şöyle diyor: "*Schmidt, 4-5 metre derinlikte kil ve kum karışımı sarı topraktan bir tabakaya erişti (bu tabaka selle beraber oluşmuştu). Bu tabaka, höyük kesitine göre ova seviyesine yakın bir düzeyde yer alıyordu ve höyüğün her yerinde izlenebiliyordu...*" Cemdet Nasr dönemini Eski Krallık döneminden ayıran kil ve kum karışımı tabakayı Schmidt "tamamen nehir kökenli bir kum" olarak tanımlayarak Nuh Tufanı ile ilişkilendirdi. Kısacası Şuruppak kentinde yapılan kazılarda da yaklaşık MÖ 3000-2900 yıllarına rastgelen bir selin kalıntıları ortaya çıkartılmıştı. Diğer şehirlerle beraber Şuruppak kenti de muhtemelen tufandan etkilenmişti.

Birbirinden ve tufan bölgesinden hem

coğrafi hem kültürel olarak bu kadar uzak kültürlerde, tufanla ilgili bu denli detaylı ve birbiriyle uyumlu bilgi nasıl yerleşmiş olabilir? Sorunun cevabı açıktır: Eski dönemlerde birbirleriyle ilişki kurmuş olmaları imkânsız olan bu toplumların yazıtlarında aynı olaydan bahsedilmesi, aslında bu insanların bir ilahi kaynaktan bilgi aldıklarını gösteren açık bir kanıt durumundadır. Görünen odur ki, tarihin en büyük helak olaylarından biri olan tufan, farklı uygarlıklara gönderilen birçok peygamberler tarafından ibret için anlatılmış ve bu şekilde tufanla ilgili bilgiler çeşitli kültürlerde yerleşmiştir.

Meydana geldiği yeri ve meydana gelişini anlamak için arkeolojik verilere bakarak birçok düşünce geliştirilmiştir. Bilindiği gibi Dicle ve Fırat nehirleri Mezopotamya'yı boydan boya kesmektedir. Anlaşılan odur ki, olay anında, bu iki nehir ve irili ufaklı bütün su kaynakları taşmış, bunlar yağmur sularıyla birleşerek büyük bir su baskını oluşturmuşlardır. Kuran'da olay şöyle anlatılır: "*Biz de 'bardaktan boşanırcasına akan' bir su ile göğün kapılarını açtık. Yeri de coşkun kaynaklar halinde fişkırttık. Derken su, takdir edilmiş bir işe karşı birleşti*". Aslında felâketin gerçekleşmesine neden olan öğeler tek tek ele alındığında hepsi gayet doğal olaylardır. Tüm bu olayların aynı anda olması ve Hz. Nuh'un da kavmini böyle bir felaket için uyarması, olayın mucizevi yönünü oluşturur.

Yapılan çalışmalar sonucu elde edilen ipuçları değerlendirildiğinde, tufanın oluştuğu alanın tüm Mezopotamya ovasını kapladığını görülmektedir. Tufanın izlerini taşıyan Ur, Uruk, Şuruppak ve Kiş şehirleri dizilimini incelediğimiz zaman bunların bir hat üzerinde yer aldığını görürüz. Tufan, bu dört şehri ve çevresini etkilemiş olmalıdır. Ayrıca MÖ 3000'li yıllarda Mezopotamya ovasının coğrafi yapısının günümüzdekinden daha farklı olduğunu söylemek gerekir. O devirlerde Fırat nehrinin yatağı, bugünküne göre daha doğuda bulunmaktaydı. Bu akış rotası da Ur, Uruk, Şuruppak ve Kiş'ten geçen bir hatta denk geliyordu. Kuran'da belirtilen "yeryüzü ve gökyüzü pınarları"nın açılmasıyla, anlaşıldığına göre Fırat nehri taşmış ve yukarıda belirtilen bu dört şehri yerle bir ederek yayılmıştı.

Nuh Tufanı insanlık tarihinde çeşitli kültür ve yörelere göre detayda çeşitlilikler gösterse de, genel olarak derin izler bırakmış, insanlığı etkilemiş bir tarihi hadisedir. Tufan olayı, Tevrat ve İncil'in dışında, Sümer, Asur-Babil kayıtlarında, Yunan efsanelerinde, Hindistan'da Satapatha, Brahmana ve Mahabharata destanlarında, İngiltere'nin Galler yöresinde anlatılan bazı efsanelerde, İskandinav Edna efsanelerinde, Litvanya efsanelerinde ve hatta Çin kaynaklı öykülerde birbirine çok benzer şekillerde anlatılır. Eski Yunanlılarda bu

söylencenin Fenikelilerce aktarıldığı ağırlık kazanmıştır. Sümerlerde Zisudra olan kahraman, Babil versiyonun da Utnapiştimdır.

18. yüzyılda arkeolojinin de, yazı biliminin de daha yeni olması nedeniyle hem bilim dallarının genişlemesinde hem de insanlığın hazinelerinin farkına varmasında tufan olayının öğrenilmesine ait çalışmalar ve sonuçları önemli bir yer tutar. Hatta günümüzde tufan olayının en gerçekçi ve en detaylı anlatımının Kuran-ı Kerim'de olması nedeniyle bu konulardaki araştırmalarda da birçok araştırmacı için Kuran'daki tufan kıstası, tam bir kaynak olmaya başlamıştır. Bir zamanlar sadece eski ve yeni ahitte bulunduğu zannedilen bu gizemli olayın arkeoloji sayesinde hem nerelerde geçmiş olduğu, hem de hangi tarihlerde meydana geldiği hakkında ciddi bilgilere ulaşılmıştır. Bu bilgilerle kıstasın insanlıkça taşıdığı derslerin anlaşılması da daha rasyonel olacaktır. Yine insanlığın birçok antik kayıtlarla açıklanmaya çalışılan Hz. Nuh'un gemisinin nerede olduğuna ilişkin merakı hayli yaygın olup birçok popüler kişi ve araştırmacı ile de bu konu güncelliğini korumaya devam etmektedir.

Nuh Tufanı ve Nuh'un gemisi ile ilgili, antik kaynaklardan bugüne kadar gelen görüşlerden bazıları şöyledir: "MÖ 5. yüzyıldan kalan el yazması Sarmatian Belgelerinde Nuh'un gemisinin Asur'un kuzeyindeki dağlarda yer aldığı bildiriliyor. MÖ 5. yüzyıldan kalan Babil'deki işgalden dönen Yahudiler için yazılan Aramice Söylenceleri'nde Nuh'un gemisinin Urartu Bölgesi olduğu ifade ediliyor. MÖ 275'de Kildanilerin en büyük rahibi ve tarihçisi olan Berossus'un diğer yazarlar tarafından aktarılan bilgilerinde, Nuh'un gemisinin Anadolu'nun kuzeyinde yer aldığı söyleniyor. MS 75 Roma egemenliği altında yaşamış bir Yahudi olan Josephus ise Nuh'un gemisinin yeri olarak Anadolu'nun kuzeyini gösteriyor. 180'li yıllarda Nuh'un gemisi ile ilgili bilgi veren Theophilus, geminin Arap Dağları'nda olduğunu belirtiyor. 3. yüzyılda Nuh Tufanı hakkında kısa bilgiler veren Eusebios, geminin yerinin Van Gölü'nün güneyi olduğunu belirtirken, tarihçi Faustus, Suriye İncil'inden hareketle gemi kalıntısının Anadolu'da Mardin'in Nusaybin ilçesi yakınındaki Cudi Dağı'nda olduğunu bildiriyor. Aynı zamanda, 10. yüzyılda Nuh Tufanı hakkında bilgi veren El-Mesudi de Nuh'un gemisinin Cudi Dağı'nda olduğunu belirtiyor. 12. yüzyılda Benjamin Tudela, Ağrı bölgesine yapmış olduğu 2 günlük gezi notlarında Nuh'un gemisinin burada olduğunu kaydetmiş.

Nuh'un gemisi için Ağrı Dağı'na yapılan tırmanışları ve araştırmaları günümüzde medyanın bile ne kadar hevesle takip ettiğini hatırlarsak, daha Nuh Tufanı üzerine insanlığın ilgisinin süreceğini, araştırmalarla zaman zaman şaşırtıcı bulguların ortaya çıkabileceğini söylemek mümkündür.